

Лаура Барна

РУЖЕ СУ ПЛАСТИЧНЕ

Београд, 14. март 1975, 17:46

Нисам сигуран да ли сам био жив. Ови доле упорно тврде, а изгледа и верују да јесам. Чујем, помињу име Иво, некад и крштено – Иван, па мазно уздишу, нарочито жене: Ивека, Ивко, Ивенда, Ивица, Андрооо... Именом Амми ме је у епистолама често знао ословљавати Миодраг Булатовић.

И то би све требало да будем Ја. Човек. Писац. Дипломата. Политичар. Номад. Развратник. Језуита. Болешљивац. Слабић. Располућеник на Нешто и Ништа!

Слику неког од њих, с црним флором, држе на ноћном сточићу, поред отвореног ковчега од ораховине, обложеног тамноцрвеним сомотом, у коме већ други дан лежим.

На том сточићу сам иначе држао само књиге и наочари, понекад и чашу с водом и аспирин, преполовљен и умотан у ста ниол. А добио сам га на дар из Коњица, од тамошњег председника општине. Претворили су га од јутрос у вашарски астал од чије садржине ме спопада наизменично глад и мучнина. Чашу сам увек прекривао, из чисте предострожности али и страха од невидљиве гамади, обложио бих је уштирканом сервијетом и преко као поклопац постављао једну од оних тањих и лакших књижица умотаних у најлон, преводних брошура махом.

Права филмска патетика, сикнула би моја Милица – и жустро раздесила кичерај: у кадру црвене пластичне руже овијене црном траком у високој чаши без воде. Шустикла, затегнута и

прикачена шпенадлама за оштре ивице стола пала је преко обе фиоке, прекрила их и учинила бескорисним, само за прекорно гледање и зазор цепидлака. Неред каквог овај мој камени желу- дац никада није могао да свари, а мозак га презире! И сирота Милица би такође, само да је поживела.

Да имам шта, повратио бих овога трена. Или се исцерекао до грча који би ме натерао да бљунем по теменима свих њих – тамо доле.

Можда и поједем руже као ружождер.

А само хвалоспеве слушам откад сам престао да дишем. Престанак дисања је прва констатовала мадам Мирјам, прецвала грација са мансарде из Призренске 9. Францускиња у Београду. Бивша медицинска сестра. Дошла је по обичају да ми остави подгрејано вариво у шерпици, које је сама спремила, не баш с много кулинарског умећа, а осећало се – нити љубави. И затекла ме како не дишем, на патосу, склупчаног поред кревета. Десна рука ми је и даље илузорно стезала наливперо, лева је, притишћући срце, остала болно згрчена на грудима. У шакама сам гужвао још од зелене тинте мокар папир.

Дисао сам, додуше понекад, јер се то од мене очекивало. Писао сам увек јер сам то лично од себе очекивао.

Мадам Мирјам управо дражесно, сецкавим покретима премешта црвене пластичне руже с десне на леву страну столица. Вуче кристалну чашу по политираној површини стола, жежећи се од непријатног звука мрмља себи нешто у усахла недра, неразговорно и тихо као да певуши какву шансону. А мислим да баја. Очи јој светле као два разјарена светлаца. Испод танке батистане блузе назиру се ушиљене брадавице малих дојки које би Французи по навици одмах угурали у шампањ чашу, као идеалну меру лепог и привлачног – омамљујуће женственог – и испили их наискап. Курва у души увек остаје курва. Па и под старост. И кад је притворна, препознам је лако јер сам и сâм ту негде између.

Први пут сам је узео на Сретење Господње, оне године када је у Београд пренето тело у Марсељу убијеног краља Александра Ујединитеља; одатле даље на Опленац. Заједно са њим, некако се прокријумчарила и – она. На поду у хладној соби Хотела *Ексцелзиор*. Донела је гранчицу мимозе, унела у мрак сунце и Медитеран, опорим мирисом жутог цвећа развејала устајао ваздух и хладноћу. Одлучна у намери да ми се пода, изазовно је зако- ракнула преко мермерног степеника у моју преуређену радну

собу, хитнула гранчицу у страну. Сукња јој се малко задигла изнад колена, откривајући седефасту белину вижљастих бутина. Уместо мог имена изговарала је: „Грех! Мондије!“ Усне су јој биле вреле, набрекле од пожуде, црвене као пластичне руже са ноћног сточића, из њих је куљала врела миришљава пара. Исисавао сам магму страсти као топлу, слатку крв. „Тако сте хладни, гос’н Ивооо, прави глечеррр“, режала је као разјарена тигрица док сам продирао у њу. И гласно зајецала. На трен ми се учинило као дечји грцај и сместа сам поскочио. Посрамљен и очајан истрчао из собе, оставивши је неудољену да лежи на леденом дрвеном патосу.

Ретко сам је после виђао; престала је да ме посећује и доноси лекарије и цвеће, мислим да је вешто избегавала и мене и моју сенку. Београд је увек довољно простран ако некога не желите да сретнете. У ваздуху се осећала напетост ратног страдања и мирис погибија; упућен сам у Берлин априла 1939, за опуномоћеног министра Краљевског посланства Трећег Рајха, што ми није било баш по вољи. Нека зла слутња бургијала ми је по мозгу као камени црв. Берлински део био је најмрачнији део мога живота, иако се тај град спочетка учинио пријемчив мом строгом карактеру.

А никада је нисам питао: Зашто, госпођице Мирјам, зашто сте до данас – госпођица?

Францускиње остају госпођице, чак и кад су удате.

Лепа је још, сад док је гледам са ове висине намењене боговима и њиховим послужитељима; узана и танка, кошчата и ситна као девојчица или мајушна остарела балерина. Има дивне баршунасте руке иако осуте старачким пегама, равне дуге прсте, чак и ружичасте ноктиће попут сјајних капица. Кокетна је, права Францускиња. Кокетерију крепоснице посисају с мајчиним млеком и од ње граде дан за даном у viseћу кулу у ваздуху – умишљеном циглом по циглу. И никад се обема ножицама не спусте на земљу, стану на њу чврсто, и поскоче.

Мирјам је изгледа никада није ни дотакла.

А срео сам је на Монмартру. Пљуштала је киша, игличаста, голицава. А она голишава, раскопчана, гологлава и некако нападно расејана. Шћућурена под тендом пиљарнице, стискала је нервозно скајену торбу о раван, безмало дечји стомак. Пресијавала се као кап воде на прљавожутој тканини. Боже, који нестваран приказ, колико ли их је таквих за једнога

живота, једнога дана, околу вребају, нуткају се у сваком тренутку забадајући знаке у живо месо, а да неке никада не приметимо нити их осетимо? Јер не желимо!

Приликом једне екскурзије у Париз, из Марсеља где сам тад службовао као вицеконзул, баш испред Тријумфалне капије, прекинух ћутњу и предложих секретару посланства Генералног конзулата Радовану Петровићу да заменимо места, па таман и привремено, из љубопитљивости а и чари авантуре на коју сам био заборавио; верујем и он. А Радован пристао без размишљања. Напоменух му, тек да зна, колико је Марсељ бучан, влажан, кобан и нелеп град. Ал' не вреди. Хоће!

На пут сам кренуо чио и оран почетком децембра 1927. У Паризу и кад то не желиш упознаш жену јер она жуди да упозна мушкарца.

Мирјам је била прва жена коју сам запазио и коју сам одмах упознао, понудивши јој да се сакрије под мој амбрел, и отпратим је до куће. А имала је мали стан с једним прозором и једним погледом на црвене кровове, на мансарди у Авенији Сен Шарл. Кибицовао ме девојчурак крупним срнећим очима, све време ме држећи под руку и чаврљајући, умиљато се смешећи и гестукулирајући танушним прстићима. Оставио сам је на одморишту, испред неколико стрмих степеника који су водили до врата њеног стана, јединих на мансарди. Брзо сам јој у косу ушапнуо адресу стана који ми је Радован уступио, заједно са намештајем, уметнинама и књигама.

И дошла је сутрадан.

Причао сам јој о великом граду на ивици Балкана, магнетног дамара и опоре јаке крви, који је мамио и мамиће док је на њему камен на камену. О Београду до ризика брзог пулса хлађеног двема рекама, а дише самовољно одметнутим плућима, страшно, уинат и Истоку и Западу. Причао сам јој и о својој Босни, земљи са четири религије, мржњама и љубавима уједно. Травнику вароши без траве, и књизи на којој сам годинама радио, без помака, верујући да ћу у париским архивама пронаћи кључ капије ислама. Зато сам притворно и тражио премештај из Марсеља у Париз.

Пишем и даље, говорим или ћутим, нисам сигуран, не померају ми се усне, нити прсти. Много тога су прећутали или наменски изоставили, а нису смели.

Историја се не гради ћутањем!

Изгледа да су ми се усне заиста смрзле у глечер. Или сам поново ухваћен у маштањима као у брлогу кривице, и сад бих – да којим случајем дишем – дахтавим гласом сам себе осуђивао до изнемоглости, шибао мисли истргнутим жилама и венама као канцијом, док ми и тело не би клонуло а перверзне похоте се развукле као тесто по глаткој мушеми. Као да гледам своју добру мајку Катку како ситним шакама и надланицама уместо оклагацијом развија кору по асталу, размекшава је сузама. Ковитла потом њоме изнад главе као свиленом марамом. Разгони мој грех, граби и нежно га пригрће на своје груди још мокре и лепљиве од заосталог девојачког млека.

А каква је разлика између лагати и измаштавати? Питате то једног живог или мртвог писца? Бринем се и покривам грађеним несвесним као кућом без арматуре, само ми лицемерни нос провирује кроз илузорни прозор.

Ниједно место ме не задржава, разболи ми тело ако у њему останем дуже од годину или две. Чак и Загреб, Беч, Краков, Букурешт, Париз, Мадрид, Женева... Берлин не бих ни да помињем. Једино Београд има моћ да ублажи уобразиљу лековитом плавом светлошћу рефлектованом са река у којима се свако јутро умивају уцерице, али и лепа лица фасада љускају и осипају шминку као труње седефа. Понешто од те светлости из камена исијава и Херцег Нови, али жути јер онамо је одвећ сунца. У Грацу сам зарадио катар на оба плућна крила, од њега су ми, сумњам, и анемија и слабост које ме опседну од раног јутра и држе до мрака у болном грчу.

Млад умире кога богови воле; мене изгледа ниједан бог није волео!